

K POHYBLIVOSTI MÍST VELENÍ

Soudobý boj je bojem manévrovým. Vyznačuje se velkým vypětím, rychlou a dynamickou činností jednotek, útvary a svazků. Manévrovost a dynamičnost boje je nemyslitelná bez rychlého pohybu vojsk na bojišti a rychlý pohyb vojsk se neobejde bez zvýšeného pohybu (častějšího přemísťování) míst velení. Bez včasného a organizovaného pohybu míst velení nelze v soudobém boji zabezpečit nepřetržitě velení vojskům a uchránit místa velení před zničením. Proto k základním požadavkům kladeným na místa velení jak na taktickém, tak i operačním stupni patří především **požadavek vysoké pohyblivosti míst velení.**

Při zkoumání problematiky pohyblivosti míst velení můžeme vycházet ze současného pojetí pohyblivosti vojsk (pohyblivost míst velení je její organickou součástí, kterou chápeme jako schopnost k rychlému přemísťování jak před zahájením operace (boje), tak i v jejím průběhu. Schopnost k rychlému přemísťování je synonymem schopnosti k rychlému pohybu. Tuto schopnost můžeme zkoumat jak u jednotlivých typů techniky, tak u celých vojenských systémů, k nimž patří i místa velení. Pohyblivost míst velení můžeme proto orientačně chápat jako **schopnost velení rychle se přemísťovat jak před zahájením boje (operace), tak v jeho průběhu.**

Sám výklad schopnosti však musí být poněkud širší. Pojem „schopnost“ (schopnosti) se běžně vztahuje jen na lidi. Za schopnosti považujeme vlastnosti osobnosti, které společně podmiňují úspěšnost splnění určité činnosti. Např. známý sovětský psycholog S. L. Rubinštejn definuje schopnosti jako „vlastnosti člověka, které ho činí vhodným k úspěšnému plnění určitého druhu veřejně prospěšné činnosti“ (Voprosy psichologii, 1960, č. 3). Schopností je celá řada, např. schopnost vníma-

ní, orientační schopnost a další. Schopnosti se formují, rozvíjejí a specifikují v procesu učení. Jsou jednak předpokladem úspěšného osvojování vědomostí, dovedností a návyků, jednak i jeho výsledkem. Schopnosti se projevují tvořivým řešením uložených úkolů v měnících se podmínkách, v nichž nelze jen opakovat naučené.

Místa velení všech stupňů se ale skládají ze dvou základních komponentů: z lidí a z různých technik, zejména automobilní a spojovací, která takové vlastnosti nemá. Technika má jen určité možnosti, které jsou jí dány konstrukčním řešením a docílenými technickými parametry a také schopnostmi, vědomostmi, dovednostmi a návyky lidí, kteří ji ovládají. Technika násobí a nahrazuje omezenou svalovou sílu člověka, rychlost jeho reakcí, jeho schopnost a odolnost. Pohyblivost míst velení je tedy především dána **syntézou schopností lidí a možností techniky k rychlému pohybu (přemísťování).** Pod pojmem „schopnosti“ budu proto v další části uvádět tuto syntézu.

Z uvedeného chci zdůraznit myšlenku **schopnosti k rychlému pohybu (přesunu, přemísťování)**, protože rychlost pohybu vojsk, sil a prostředků na bojišti se stala důležitým faktorem rozhodujícím o výsledku boje a operace. Schopnost k rychlému pohybu se projevuje ve skutečně dosažených rychlostech pohybu v různých terénních podmínkách, v různé roční a denní době.

Požadavek vysoké pohyblivosti míst velení vyplývá z charakteristických rysů soudobého boje a z možností nepřítele, který na ně může účinně působit svými prostředky ničení.

Organizovaný a rychlý pohyb míst velení se tak významně podílí nejenom na úspěšném splnění jejich funkce, ale i na

zabezpečení jejich maximální životnosti v boji a operaci tím, že znesnadňuje nepříteli jejich zjištění, umožňuje jim včas opustit ohrožené prostory, rychle překonávat zamořené a rozrušené úseky terénu ap. Pohyb míst velení se tak stal **objektivním a nezbytným atributem jejich existence v soudobém boji.**

Zkoumání pohyblivosti míst velení musí postihovat konkrétní pohyby uskutečňované místy velení a podmínky, za nichž se tyto pohyby realizují. U všech míst velení můžeme pozorovat dva druhy pohybů: vnitřní a vnější.

Vnitřní pohyb spočívá v organizovaném rozmístování a přemísťování živé síly a techniky při rozvíjení a svinování míst velení. Tento druh pohybu existuje i při činnosti míst velení po rozvinutí (při práci na místě), kdy dochází k omezenému pohybu osob a techniky v zájmu výměny informací, střežení ap.

Za vnější a rozhodující druh pohybu běžně považujeme přemístění místa velení z jednoho prostoru do druhého. Nemůžeme však zužovat pozornost jen na něj. Oba druhy pohybu jsou nezbytné pro existenci míst velení, existují v dialektické jednotě a jsou potřebné k tomu, aby byla naplněna funkce míst velení a aby místa velení mohla uniknout před úderu nepřítelů. Proto musí být maximálně organizovány, nacvičeny a vytvořeny pro ně technické a organizační předpoklady.

Každý druh pohybu je vyjádřen různě rychlým, prostorově a časově limitovaným přemístěním živé síly a techniky míst velení. Při pohybu míst velení převládá mechanický pohyb, který se skládá z velkého množství složitých i jednoduchých pohybů, uskutečňovaných určitými rychlostmi.

Hovoříme-li o rychlosti pohybu míst velení, máme zpravidla na mysli rychlost přesunu míst velení vyjádřenou počtem ujetých kilometrů za časovou jednotku. Jenže tato rychlost představuje jen jeden druh rychlosti. Kromě ní existují při přesunech míst velení i jiné zjevné latentní rychlosti, často nesouměřitelné, ale ve svém souhrnu vytvářející výslednou rychlost pohybu míst velení. Jde o takové rychlosti, jako jsou např. rychlost rozhodování, rychlost předání úkolu ke svinutí místa velení, rychlost svinutí a rozvinutí místa velení, které se rovněž skládají z mnoha dílčích rychlostí jednotlivých komponentů, a další. Každý přesun míst velení tedy v sobě zahrnuje komplex různých rychlostí. Překonaná vzdálenost za jednotku času ukazuje tak nejenom rychlost pohybu vozidel míst velení, ale i možné jiné dílčí rychlosti, které měly svůj vliv

na výslednou rychlost přesunu míst velení. Všechna opatření vedoucí ke zvýšení rychlosti přesunů jsou vlastně opatřeními ke zvýšení pohyblivosti.

Rychlé přesuny (přemístění) míst velení se neobejdou bez plné motorizace míst velení, která je hlavním, nikoli však jediným, předpokladem vysoké pohyblivosti. Současná místa velení jsou plně motorizována, ale přesto proti jejich pohyblivosti jsou vznášeny kritické námitky. Je to z důvodu, že pohyblivost míst velení je omezovala velkým množstvím osob a techniky a zastaralým technickým vybavením.

Při rychlém a častém pohybu míst velení bývají výkony štábů ovlivňovány některými negativními jevy pohybu, např. omezenými možnostmi práce, osobního styku ap. Vysoká pohyblivost míst velení však nesmí být příčinou omezování nebo ztráty schopnosti velitelů a štábů nepřetržitě velet. Proto zvyšování pohyblivosti míst velení se rovněž neobejde bez dalšího zkvalitňování vnitřního technického vybavení vozidel míst velení a případného zavádění nových výkonných spojovacích prostředků.

Na základě uvedených myšlenek můžeme dříve formulovaný výchozí orientační pojem pohyblivosti míst velení zpřesnit a rozvést do širší definice pohyblivosti míst velení. Tuto můžeme definovat jako **schopnost míst velení za všech okolností uskutečňovat rychlé přesuny (přemístění) v zájmu jejich funkce nebo ochrany před ničivým působením nepřítelů při zachování možnosti nepřetržitě velet.**

Tuto definici považují za neoficiální a pracovní, umožňující zkoumání problému pohyblivosti míst velení z určitého hlediska. Má tu výhodu, že je použitelná pro kterýkoli stupeň velení a dává dostatečný prostor pro další rozpracování.

Dosahovaná pohyblivost míst velení je výslednicí mnoha faktorů, opatření a vlivů, jejichž konkrétní dopad a podíl se mění, vzájemně umocňuje, nebo eliminuje. Nejdůležitějším faktorem pohyblivosti míst velení je kvalita lidského činitele, jeho schopnosti, dovednosti a návyky a dále kvalita techniky, její možnosti působit v jakýchkoli terénních podmínkách. Zvyšování pohyblivosti míst velení je nemožné bez poznání a hluboké analýzy všech faktorů, které se k této problematice vztahují. Teprve na základě takové analýzy můžeme přijímat vhodná organizační a technická opatření, jejichž výsledkem bude znatelný kvalitativní posun. Soudobá technika totiž dosáhla takových takticko-technických parametrů, že možnosti zvyšování pohyblivosti míst velení pozemní cestou jsou již omezené (proto i snahy

ve vyspělejších armádách zvyšovat pohyblivost některých prvků míst velení, celých jednotek a techniky vzdušnou cestou, ale ne vyčerpané. I v této oblasti zůstává dosti rezerv.

V jednom článku nemohu rozebrat všechny faktory, které mají k pohyblivosti míst velení realizované pozemní cestou bezprostřední vztah. Jde o celou řadu subjektivních a objektivních faktorů, z nichž za nejvýznamnější můžeme považovat: **organizační schopnosti velitele a štábu daného stupně; kvalitu obsluhy vozidel (řidičů), morálně politický stav a bojové zkušenosti příslušníků míst velení; kvalitu a technický stav vozidel; organizační strukturu, množství a různorodost techniky; materiální, technické a zdravotnické zabezpečení; charakter bojové činnosti a účinnost palebného působení nepřítele; terén; počasí, denní a roční dobu.** Podívejme se alespoň stručně na roli jednotlivých faktorů.

Organizační schopnosti velitele a štábu

Vysoká pohyblivost míst velení je neuskutečnitelná bez odpovídajících forem a prostředků velení jim samotným. Významnou úlohu sehrává organizační práce velitele a štábu, zejména náčelníka štábu, který organizuje chod služby a přemísťování místa velení. Při cvičeních místa velení zpravidla přemísťujeme po známých osách a do známých prostorů. Přesuny míst velení v boji jsou podstatně náročnější a budou vyžadovat od velitele a náčelníka štábu předvídatost, rychlou reakci na vzniklou situaci, včasná opatření pro různé varianty činnosti a efektivní metody práce. Rozkazy pro přesun musí být stručné, řízení přesunu pružné a operativní.

Kvalita obsluhy vozidel (řidičů), morálně politický stav a bojové zkušenosti příslušníků míst velení

Kvalitou obsluhy rozumíme souhrn jakýchkoli činností subjektu na vozidle. Kvalita obsluhy je dána: kvalitou řízení (vhodností individuální řidičské techniky) a kvalitou předchozích údržbářských a opravárenských prací. Zabezpečení vysoké pohyblivosti míst velení se proto neobejde bez náročného výcviku těch vojáků, kteří mají k pohybu bezprostřední vztah, tj. především řidičů vozidel. Oprávněnost náročného výcviku řidičů je potvrzena vojenskou praxí. Při stejné vybavenosti míst velení jsou při cvičeních dosahovány různé výsledky vlivem kvality, délky praxe

a zkušeností řidičů. Zkušenosti ukazují, že pro místa velení je nutné vybírat nejlepší řidiče, kteří budou schopni řídit vozidla nejenom na silnici, ale i v terénu, ve dne i v noci a za zhoršených podmínek.

Pohyblivost míst velení je snižována i únavou lidí. Při cvičeních i v boji může docházet k haváriím techniky v důsledku únavy řidiče. Proto je potřeba poskytovat řidičům maximální možnost odpočinku a již při konstrukci vozidel počítat s takovým vybavením, které vytvoří optimální podmínky pro výkon funkce řidiče. V tomto ohledu některá technika, především automobily PV3S, již zastarala. Hlučnost a otřesy zvyšují fyzickou vyčerpanost řidičů, snižují jejich odolnost a ve svých důsledcích snižují i pohyblivost míst velení.

Morálně politický stav a bojové zkušenosti vždy měly a mají pro úspěšné vedení jakékoli bojové činnosti mimořádný význam. Každé narušení morálně politického stavu působí nepříznivě i na pohyblivost míst velení. Bojové zkušenosti se rovněž promítají do této problematiky a jejich nedostatek můžeme, alespoň pro počátek války, částečně nahradit přípravou a cvičenostmi.

Kvalita a technický stav vozidel

Posuzování kvality vozidel je složité. Jde o poměrně široký obsah tohoto pojmu a proto kvalitu vozidel různě chápeme a vyjadřujeme. Obdobně i technický stav vozidel můžeme charakterizovat soustavou vhodně volených parametrů, přičemž se tyto parametry většinou mění v závislosti na čase, resp. na průběhu vozidla. S technickým stavem úzce souvisí spolehlivost a provozuschopnost vozidel, které se pak bezprostředně odrážejí na celkové pohyblivosti míst velení.

Současná technika míst velení již prokazuje známky morální i technické zastaralosti. Není tajemstvím, že skříňová vozidla míst velení jsou snadno zranitelná a že neposkytují důstojníkům štábů téměř žádnou ochranu. Při jejich konstrukci bylo sledováno hledisko určitého pracovního pohodlí, ale nebylo přihlíženo k tomu, že většina míst velení vybavená touto technikou se pohybuje a rozmisťuje v dosahu dělostřelectva a dalších prostředků nepřítele. Minimální odolnost této techniky by v boji měla krajně negativní dopad na životnost míst velení. Je proto žádoucí, zejména na taktických stupních velení, zavést kvalitativně nový typ techniky, který bude vyhovovat jak požadavkům pohyblivosti, tak i požadavkům odolnosti. Nejrychlejší a nejekonomičtější cesta k no-

vému technickému vybavení míst velení na taktických stupních velení je cesta modifikace současně používaných obrněných transportérů na štábní vozidla. Je však třeba jí realizovat uvážlivě, respektovat specifika jednotlivých míst velení a maximálně eliminovat negativní dopady na práci v této technice.

Organizační struktura, množství a různorodost techniky

Organizační struktura je jedním z důležitých činitelů ovlivňujících pohyblivost míst velení. Velká místa velení, nasycená množstvím různorodé techniky, jsou těžkopádná a pro soudobý boj nevhodná. Základním kritériem, určujícím organizační strukturu míst velení, musí být reálná představa o jejich funkci v boji a zejména o podmínkách, za nichž se tato funkce realizuje. Jednou z cest vedoucích ke zvýšení pohyblivosti je snížení počtu osob a zejména celkového množství a různorodosti vozidel míst velení. Dosavadní množství vozidel u míst velení svazů a svazků ztěžuje pohyblivost a utajení míst velení.

Pohyblivost jednotlivých míst velení negativně ovlivňuje i různorodost techniky, protože z ní vyplývají i různé rychlosti vozidel na komunikacích a v terénu. Rychlost přesunu míst velení je udávána nejpomalejšími vozidly a vozidla rychlejší a výkonnější nemohou být k vůli nim plně využita. Různorodá technika zvyšuje rovněž nároky na technické zabezpečení míst velení. Proto i struktura míst velení se musí ubírat ke snížení počtu techniky a osob na místech velení a k vyšší homogenosti ve vybavení technikou.

Materiální, technické a zdravotnické zabezpečení

Vliv tohoto faktoru na pohyblivost míst velení vyplývá ze závislosti vozidel na plynulém zásobování pohonnými hmotami, náhradními díly ap. Mimo toho musíme místa velení plynule zásobit stravou, vodou a vším potřebným k jejich činnosti. Aby tyto složky mohly tento úkol splnit bez narušování funkce míst velení a bez jejich zdržování při činnosti na místě, musí se i ony vyznačovat takovou organizační strukturou a technickým vybavením, které jim samotným umožní vysokou pohyblivost a efektivnost jejich činnosti.

Velký význam pro pohyblivost míst velení má technické zabezpečení. Udržování techniky míst velení v požadovaném technickém stavu je náročné a v současné situaci je navíc komplikováno různorodou

a zastaralou technikou. Oprávněnou snahou velitelů a štábů je, aby poškozená technika míst velení byla co nejrychleji opravena a vrácena svému účelu. To se rovněž neobejde bez zvýšení pohyblivosti a výkonnosti samotných dílen, popř. i bez vytvoření určité zálohy vozidel.

Nelze opomenout i význam zdravotnického zabezpečení. Pohyblivost míst velení může značně ovlivnit zdravotní stav řidičů, který se bezprostředně odráží na jejich výkonech při řízení vozidel, a dále nutnost odsunu raněných. Náhrada raněných řidičů by mohla být dočasně řešena i tak, že řízení vozidel převzou vojáci jiné odbornosti, kteří již byli předem k tomu procvičeni.

Charakter bojové činnosti a účinnost palebného působení nepřítele

Manévrovost a dynamičnost boje se odráží i v činnosti míst velení. Rychlé přenášení bojové činnosti z jednoho prostoru do druhého si vynucuje, především na taktickém stupni, i častější přemísťování míst velení. Ne vždy bude dostatek času na jejich rozvinutí. Organizační struktura a technické vybavení musí jim proto umožnit účinné velení i z nerozvinutých sestav (proudů).

Velká ničivost používaných palebných prostředků se odráží i v tom, že stupeň rozrušení komunikací, rozsah a množství zatarasených prostorů, požárů a různých devastací bude podstatně vyšší, než tomu bylo v minulé válce. Vzhledem k rozrušeným komunikacím, zamořeným, zapáleným a zataraseným úsekům terénu, bude nutné místa velení většinou přemísťovat po komunikacích nižších tříd a v některých úsecích terénu i mimo cesty. Technika míst velení se proto svou průchodivostí musí vyrovnat technice bojových jednotek.

Současná místa velení se dále vyznačují tím, že mohou být snadno znehybněna palbou pěchotních zbraní, minometů, dělostřelectva a dalších prostředků. To je závažný nedostatek zvláště u míst velení na taktickém stupni, u nichž řešení pohyblivosti musí být účelně spojeno i s řešením jejich odolnosti. Možnost jsem naznačil: vybavit místa velení pluků a divizí obrněnou technikou. Živá síla těchto míst velení pak bude oproti střelám a střepinám a dalším prostředkům ničení chráněna pancířem a místa velení budou schopna pohybu i v prostorech postřelovaných palbou ručních zbraní, minometů a dělostřelectva.

Terén

Členitost, pokrytost a množství různých překážek charakterizuje terén v našem zájmovém prostoru. Úměrně s množstvím překážek vzrůstají i obtíže při přesunu. Pohyb techniky je zpravidla omezen jen na některé úseky terénu. Značné výškové rozdíly a skutečnost, že většina míst velení nebo alespoň jejich prvky se rozmísťují na vyvýšených místech, kladou vysoké nároky na stoupavost vozidel. Rovněž překonávání terénních stupňů, různých příkopů a podobných překážek bude častým jevem při pohybu, rozvíjení a svízení míst velení.

Dalším velmi nepříznivým činitelem, který omezuje pohyblivost míst velení, je samotný povrch terénu. Rozblácený, písčitý, různě rozrušený a zasněžený povrch terénu bývá častou příčinou uvážení techniky.

Zvlášť se chci zmínit o zalesněném terénu, protože místa velení všech stupňů často umísťujeme v lesích. To má své výhody a nevýhody a v době míru i závažné důvody. Vzrostlý a hustý les však tvoří překážku pro pohyb míst velení, omezuje jejich pohyb jen na lesní cesty, průseky a paseky a navíc v něm existuje hrozba znehybnění (vznik závalů po jaderných

úderech, požáry ap.). Jednotlivá vozidla jsou často nucena zdolávat šikmé svahy o různém sklonu, projíždět po úzkých cestách s hluboce vyjetými kolejiemi a mezi stromy. Technika o velkých rozměrech je pro takové podmínky nevhodná.

Velkou nevýhodou současných skříňových automobilů míst velení je, že nejsou schopné plavby a nechrání živou sílu proti působení otravných látek. Pobyt v zamořených prostorech, časté překonávání vodních toků a různě zamořených prostorů se netýká jen bojových jednotek, ale i míst velení, která na tyto podmínky musí být náležitě vybavena odpovídající technikou.

Počasí, denní a roční doba

Počasí může ovlivňovat pohyblivost míst velení kladně i záporně. Působí jak na techniku, tak na lidi. Nepříznivě na pohyb působí zejména déšť, mlha, sněžení a nízké teploty. Vliv dne a noci na pohyb je všeobecně známý. Z ročních období je nejnáročnější zima, která svými nepříznivými projevy bude pohyb ztěžovat. Vozidla míst velení musí být natolik výkonná a vnitřně vybavená, aby mohla maximálně eliminovat negativní působení těchto činitelů.

Požadavek dalšího zvyšování pohyblivosti míst velení je zcela oprávněný. Pohyblivost míst velení musí být na takové úrovni, aby umožňovala rychlé přesuny nejen po komunikacích, ale i ve složitých terénních a povětrnostních podmínkách a aby se plně vyrovnala pohyblivosti podřízených vojsk. K naplnění tohoto požadavku musíme věnovat pozornost vědeckému zkoumání problematiky pohyblivosti a vynaložit i značné finanční a materiální prostředky. Jedině cílevědomým zpracováním a využíváním vědeckých poznatků i nashromážděných praktických zkušeností se můžeme dopracovat k ekonomicky i technicky reálným opatřením, umožňujícím vytvořit ze všech míst velení kompaktnější, pohyblivější, odolnější a lépe ovladatelné celky. Požadovaná pohyblivost míst velení může být dosažena jen harmonickým spojením lidského činitele s optimálním počtem moderní výkonné techniky, včetně racionálního poměru velkých složek a zabezpečovacích jednotek.